

КИЇВ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

У Великому князівстві Литовському часто бачать альтернативний шлях розвитку Русі. Багато в чому так воно і є. Адже, з одного боку, це були землі досить близькі культурно, населені східними слов'янами, це принципово інша модель соціальних взаємин, інша політична культура. І це створювало певну ситуацію вибору. Це дуже добре видно по подіях епохи московсько-литовських воєн, особливо XVI століття, коли перебіжчики з Московської держави, з Росії прямували саме на землі Великого князівства Литовського або Корони Польської, яка знаходилася в унії з ним.

Оскільки литовські князі стосовно новопридбаних земель сповідували принцип: «Старого не змінювати, нового не вводити», то для Київщини та її мешканців із приходом литовських князів та литовської адміністрації мало що змінилося у повсякденному житті. Київське князівство з 1367 року перебувало під владою одного із синів Ольгерда Гедиміновича – Володимира [3, с. 220]. Його 30-літнє правління ознаменувалося карбуванням власних монет, що говорило про особливий статус цього князя та практичну його незалежність від старших Гедиміновичів.

Останній київський князь із династії Гедиміновичів Семен Олелькович вважав себе повноправним правителем своєї землі, незважаючи на небажання Казимира Ягеллоновича визнавати його спадкові права. За час свого правління Семен зумів налагодити чіткий контроль над старовинним торговим шляхом «з варягів у греки», який поєднував Дніпром Київщину з Кримом і через Чорне море з країнами Сходу.

Замкова гора і зараз домінує над нижнім містом, так званім Подолом. Замок спочатку було збудовано з дерева. Від укріплень на Замковій горі через нинішній Андріївський узвіз було перекинуто міст на сусідню гору, що називається «Уздихальниця». Цілком ймовірно, що там, де сьогодні кияни та гості міста милуються краєвидами Подолу з оглядового майданчика, раніше, за часів середньовіччя, міський кат виконував смертні вироки та чинив тілесні покарання. Зараз ви можете бачити лише верхню частину пагорба,

що заросла лісом. Ще на фотографіях початку ХХ століття можна було побачити, що гора була майже плоскою і там зберігалися залишки оборонної стіни, що вціліли після спалення замку [2, с. 124].

В той же час, у нижньому місті – на Подолі, зберігся ринок, торгові лавки, вітальня для купців і єдина кам'яна церква, відома ще з «до-батиєвих часів» – храм Богородиці Пирогощої. А також зруйновані Михайлівський Золотоверхий та Софіївський собори, залишки Золотих воріт – парадного в'їзду до міста з часів князя Ярослава Мудрого. У 1579 р. з'явився чудовий надгробок над могилою Костянтина Івановича Острозького роботи італійського майстра Себастьяна Чешка і в 1612 р. з'явилося поховання Софії Радзивілл з будинку Слуцьких, над могилою якої Януш Радзивілл також поставив пам'ятник, який не зберігся. Взагалі про багато поховань литовської епохи доводиться лише здогадуватися [1, с. 355].

Дуже важливою спадщиною литовських князів і воєвод у Києві є те, що в 1494 р. Олександр Ягеллончик дарував місту Магдебурзьке право, підтверджене пізніше і в 1514 р., і в 1516 р. Саме з того часу і до сьогодні місто зберігає два міських герби. На гербі, що з'явився за часів розквіту міського самоврядування, було зображено «куша» – вид самострілу, яким ще з часів Стародавньої Русі міське населення захищало себе під час набігів кочівників.

Таким чином, пам'ять про литовські часи у Києві жива й досі, хоча продемонструвати її у залишках матеріальної культури складно. Дерев'яні пам'ятки Замкової гори не збереглися, мощі святих та залишки історичних діячів ВКЛ або зберігаються в печерах Києво-Печерської лаври, або вивезені на територію сусідніх держав, зокрема Білорусі, або повністю знищені під час трагічних подій в історії ХХ століття [1, с. 450]. Зберігають пам'ять про ті часи міста деякі експонати Національного музею історії України, Музею історії київського самоврядування, Музею однієї вулиці, каміння стародавнього Подолу та вигини деяких його вулиць, а також матеріали документів ХV–ХVІІ ст., що зберігаються у Центральному державному історичному архіві у м. Києві [1, с. 423].

1. *Шабульдо Ф. М.* Омельковичі // *Енциклопедія історії України: у 10 т. – К.: Наукова думка, 2010. – Т. 7: Мл – О. – С. 355, 423, 450.*
2. *Русина О.В.* Україна крізь віки. Т. 6: Україна під татарами і Литвою. – К., 1998. У 15-ти тт. – Т. 4. – К.: Альтернативи, 1998. – С. 124.
3. *Грушевський М.* Історія України-руси. У 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1991. – Т. 1. – 1994. – С. 220.